

Fantag bé Duniyae

Atlas

MANILA LIBRARY

Tiruray

X - 292

Fantag bè Duniyae

SUMMER INSTITUTE OF LINGUISTICS
TRANSLATORS 1980 PUBLISHERS

PUBLISHED
in cooperation with the
Bureau of Elementary Education
and the
Institute of National Language
of the
Ministry of Education and Culture
Manila, Philippines

Additional copies of this publications
are available from:

TCP
P.O. Box 423
Greenhills, Metro
Manila, 2801

or
TCP
Nasuli, Malaybalay
Bukidnon, 8201

Tiruray Atlas
70.6-980-4.4C 65.20P-805065N
Printed in the Philippines
SIL PRESS

PAUNANG SALITA

Ang isang katangiang masasabi tungkol sa Pilipinas ay ang pagkakaroon nito ng iba't ibang pangkat etniko na nag-aangkin ng kani-kanilang wikang katutubo. Gayon man, ito'y hindi naging balakid sa pag-unlad ng bansa, bagkus nagpatibay pa nga sa pagbubuklod at pagkakaisa ng mga mamamayan tungo sa pagkakaroon ng isang diwang panlahat.

Ang aklat na ito ay isa sa serye ng ganitong uri ng mga babasahing inihahanda para sa higit na ikalilining ng mga kaalaman, kakayahan, kasanayan, pagpapahalaga at pagmamahal sa sariling wika ng mga mag-aaral.

Sinikap na malakipan ang aklat ng mga paksang inaaakalang magdudulot ng malaki at makabuluhang kapakinabangan sa mga gagamit nito. Sa paghahanda ng mga ito'y isinaalang-alang ang mga pangkalahatang layunin ng bansa. Isinaalang-alang din ang mga pangkasalukuyang pangangailangan ng mga mag-aaral sa pagpapalawak at pagpapayaman ng kanilang talasalitaan, paglinang ng kakayahang gumamit ng wikang gamitin at wastong pagsulat nito. May inilakip ding mga pagsasanay na inaakalang makatutulong sa mabisang pag-aaral ng wika. Matitiyak na ganap na nilang natutuhan at nauunawaan ang wika kung ito'y buong katalinuhan na nilang natatalakay sa klase at naiuugnay o nagagamit sa tunay na buhay.

Buong pagmamalaking inihahandog ng Ministri ng Edukasyon at Kultura ang aklat na ito taglay ang matapat na hangarin at mithiing lalo pang mapataas ang uri ng edukasyon para sa di marunong bumasa at sumulat sa pamamagitan ng pag-aaral ng kinagisnang wika. At inaasahan din sa gayon ang madaling pagkatuto ng wikang pambansa.

ONOFRE D. CORPUZ

Ministri ng Edukasyon at Kultura

PREFACE

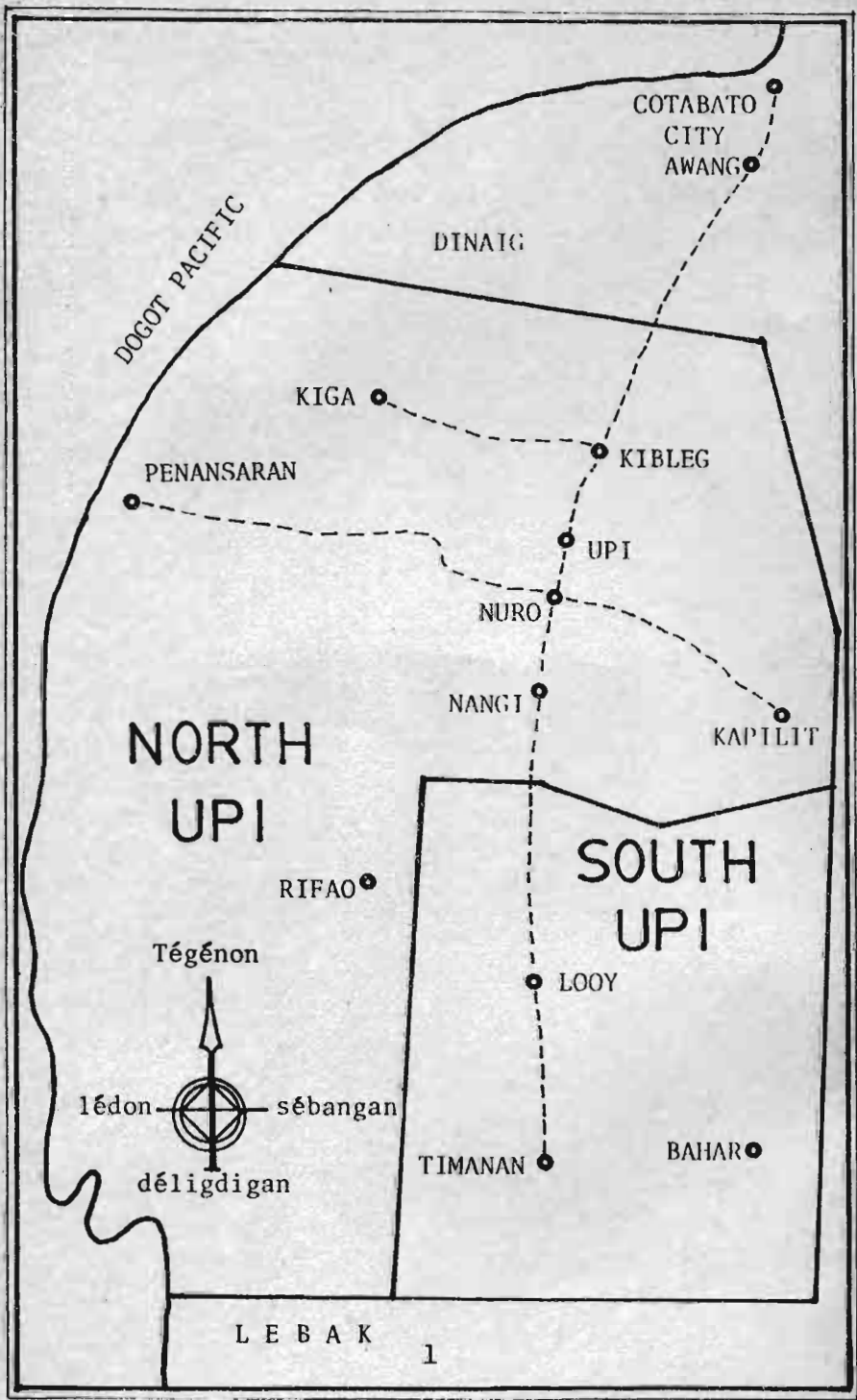
The purpose of this book is to teach about the world in which we live. A secondary purpose is to provide reading material in the Tiruray language to stimulate interest in reading.

This book is one of several written at a workshop held at Nasuli, Malaybalay, Bukidnon during April of 1980. The following people participated in writing this book:

1. Ronald L. Adamat
2. Rufina Datuwata
3. Alan A. Olubalang
4. Allado Ra
5. Consuelo L. Ra
6. Andres Ruben

Also assisting were Steve Doty, Lee Hall, and Mel Laviña of the Summer Institute of Linguistics.

The sounds of the Tiruray alphabet closely resemble their counterparts in the National Language. The alphabet has in addition the vowel é which sounds like the vowel in the English word 'but', and f which sounds like the f in English.

COTABATO
CITY
AWANG

DINAIG

DOGOT PACIFIC

KIGA

PENANSARAN

KIBLEG

UPI

NURO

NANGI

KAPILIT

NORTH
UPI

RIFAO

SOUTH
UPI

Tégenon

lédon

sébangan

déligdigan

LOOY

TIMANAN

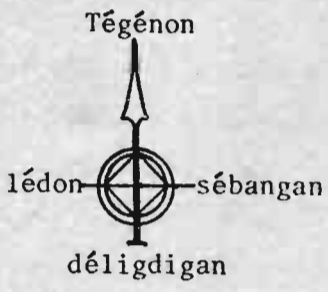
BAHAR

LEBAK

1

Dob ni mafa giton i gonoy de
Téduray bati. Wén i fot gékélasi do
Téduray. Do étéw dogot, do étéw dagé,
do étéw datar, brab do étéw tuduk.

Béleewe ni médoonén i de Téduray
bati dob ingéd i Kutawatuwe. I de dumo
do Téduray bati ro dob de ségiyo-giyo
ingéd dob Pilipinase.

Been i niy mafa i Mindanawe. I Mindanawe toow fo dakél ingéd. Médoo gékélasiy de étéw bati dini. I de Téduray bati ro dob déligdigay ingéde féndawét Kutawatu. Saliyu na bé de Téduray, wén soy do ségiyo tribu bati dob ingéde Kutawatu loo bé de féndawétén Magindanaw.

Médoo so gékélasiy Méhubue bati dob Mindanawe. Wén i dob Bukidnon de brab wén soy dob Kutawatuwe de. Wén soy de étéw féndawétén Tboli brab do Bilaan dumo tom ségédét.

Béleewe ni médoo soy de ségiyo étéw tidéw dob de dakél ingéd ménroh mangéy dob de katom gonon.

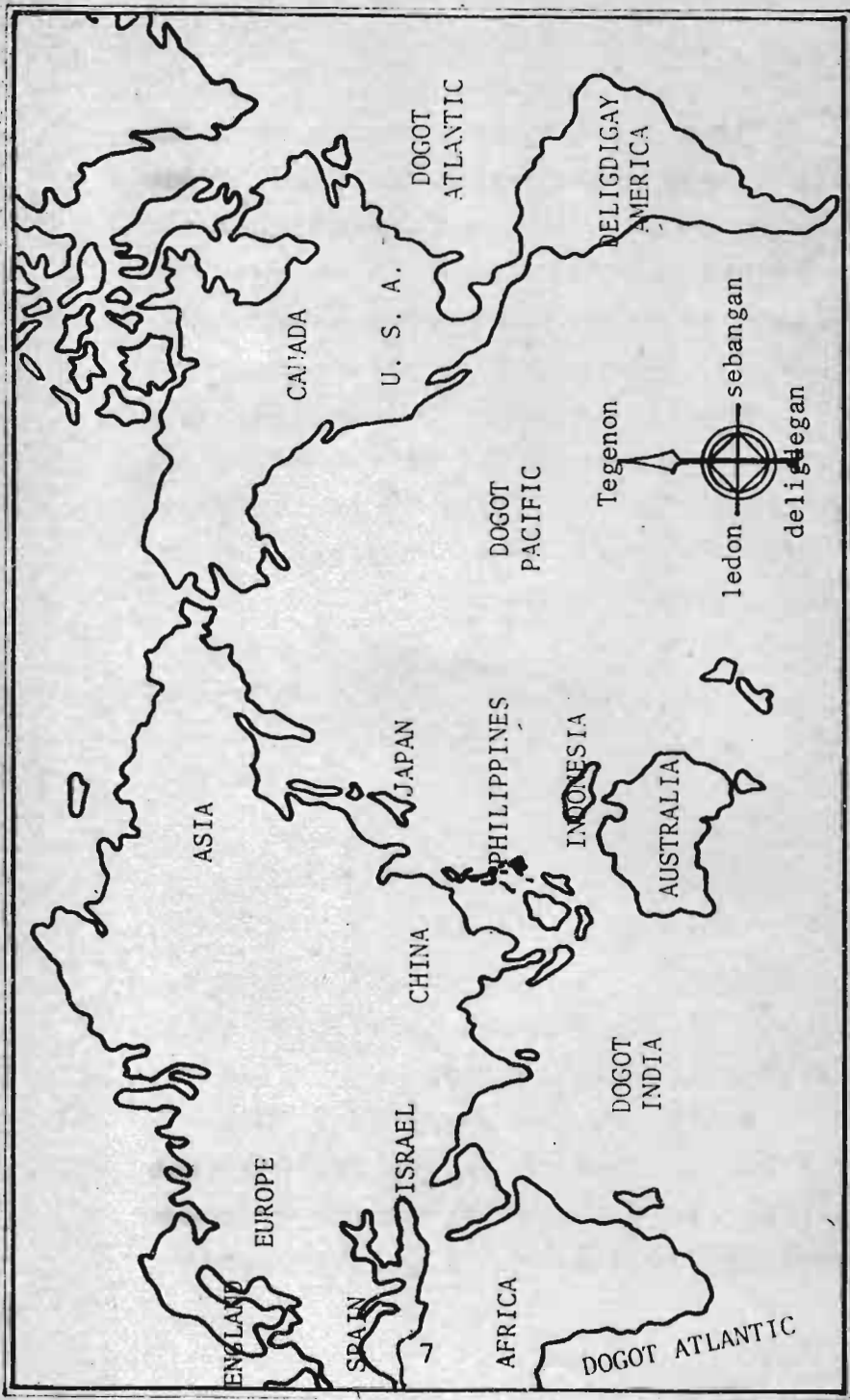

Been i niy mafa i ingéde Pilipinas. Wén i labi fitéw ngibu bungédén. Atin i ruwowe de do dakél, fédawétén Luson brab Mindanaw. I de bungéd sénkéraraay Luzone brab Mindanawe, been i batioy de étéw fédawét Bisaya. I de étéw bati gédét dob Manila, i késébéréh ruwe Tagalog.

Endob wén i labi mératu késébéréh dob Pilipinase. Fiyon fo ké séségiyogiyoy késébéréh tome, kéluhana tom so fédawétén Filipino.

Been i niy mafa i duniyae. Toow fo dakél. Buluk liwétén, fot folo ngibu gékilomitroy agéwéne de.

Wén i sébaane ingéd gédét dob Pilipinase, been i ingéde fédawétén Japan. Been i niy ingéde fingé dob tégenoy Pilipinase. I dakéle ingéd

fingé dob déligdigay Pilipinase, been i fédawéténe Astraliya. Dob lét ruwey ingéde fédawétén Indonisyá.

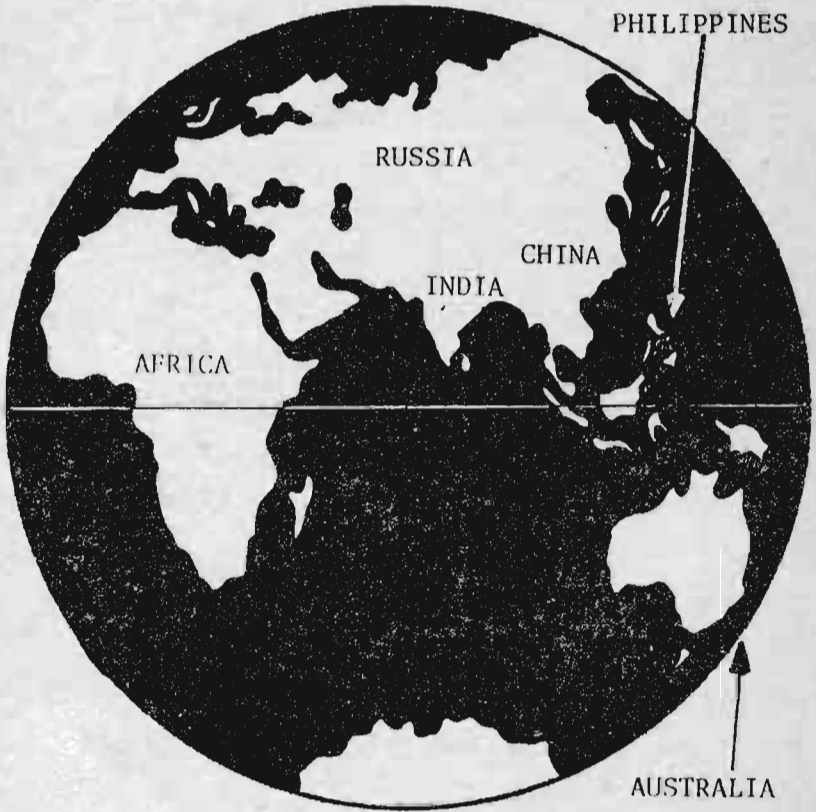
Dob fingée lédon bé Pilipinasey de ingéd fédawétén China brab Vietnam. I de ni do ingéd diyo ro giton dob Asia brab dob 'South-East Asia'.

Wén soy do médooy ingéd dob Europe. I de Kastila tidéw ro dob ingéde fédawétén Spain. I késébéréhe Ingles tidéw dob ingéde fédawétén England.

Africa i sébaane gonon toow fo dakél. Toow fo médooy de ingéd diyo. Diyo giton i médoowe séségiyo-giyo do binatang bati dob de talun. I kédoonay de étéw bati diyo do mitam brab do méskinan.

Israel i toowe fo kloh ingéd giton dob 'Middle East'. Been i niy ingéde gono Jesu Kristowe ménbati bé lala i kébati ne dob duniyae ni. Médooy soy de ingéd dob 'Middle East.'

Estados Unidos i ingéde dob tégénoy Amerikawe. Wén soy ruwo ingéd dob tégénoy Amerikawe brab dob déligdigay Amerikawe médooy soy de ingéd diyo.

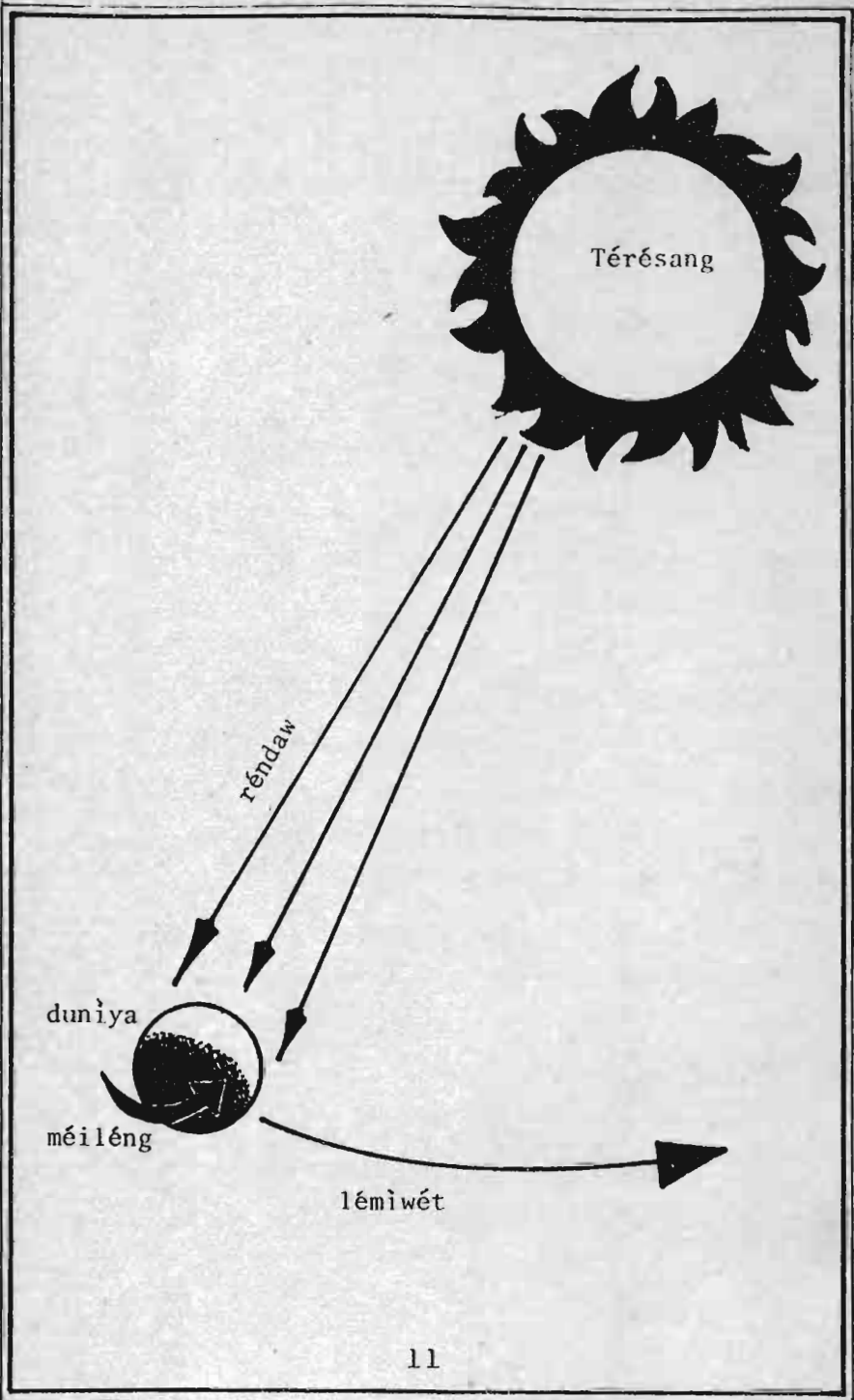

Béleewe gétuwa tom i duniyae
mėtiwér loo bé bulawe. Buluk i riflanowe
lémayang saréw lédon brab énda séfuleén,
gétuwa tom gégumah so dob ténidéwo nuwe.

Bé bélintuwa 1968, wén i do étéw
ménangéy dob térésang kélungonone. Ménda
ro 'rocket-ship', atin énggito roy duniyae
ténidéwo ro. I kéténgténg ruwe bé duniyae
maak dakél bula.

I sunguwe kégétigay de étéw bé
duniyae mėtiwér, i kégéliwét i dakéle
awang i Kastilae féndawét Magellan bé
duniyae. Tidéw ro Spain ménda ro dakél
awang mangéy bé dogote Atlantic brab
dogot Pacific taman énggégumah ro dob
Pilipinase. Endob amun énggégumah ro
dob Pilipinase, i datue dob Cebu féndawét
Lapulapu fénléhuén i Magellane. Been i
niy funay de kuyugén méntaus ro mangéy
bé dogote Indiya atin énggégumah ron
man dob dogote Atlantic. Tidéw béno,
ménule ro mangéy Spain.

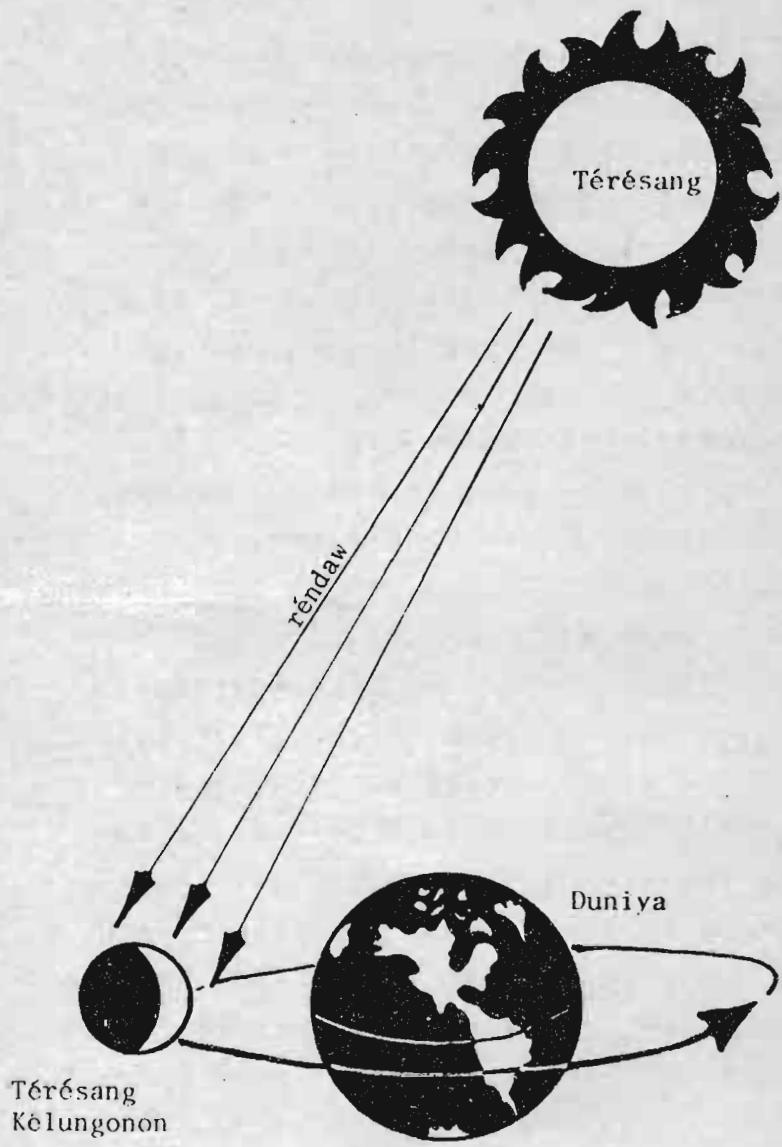
Mélaw énggésobutoy de étéw i duniyae
mėtiwér, non fakay go magéwe saréw lédon
atin gégumah go so dob ténidéwo muwe.

I térésange sébaan bé de gitoon réméndaw 'dob lawayo brab been soy toow fo gédét dob katome duniya. I térésange ni toow fo dakél aféy métiwér loo bé bulawe. Toow fo méduf atin énda i géfégédét diyo. Fiyon fo ké loo bé niy térésange, énda i éntingayén méuyag taloo no témunoh ké énda i réndaw brab méduf tidéw dob térésange.

I duniyae énda téméréno. Méiléng sénga fuweh. Buluk i Pilipinase géсарéw dob térésange, fuweh dini. Endob buluk énda géсарéwén dob térésange, kélungonon dini. I ségulee kéiléng i duniyae ségétérésangan brab ségékélungonon.

I duniyae liwété noy térésange. Ségébélintuwa i rugay i kéliwét ne de. Brab wén i no gonoy duniyae dob kéagéw ne toow fo méduf dob Pilipinase. Brab wén soy gonoy duniyae dob kéagéw ne toow fo mérégés i ranae dob Pilipinase. Been i funa nuwe wén i gai méduf brab gai barat.

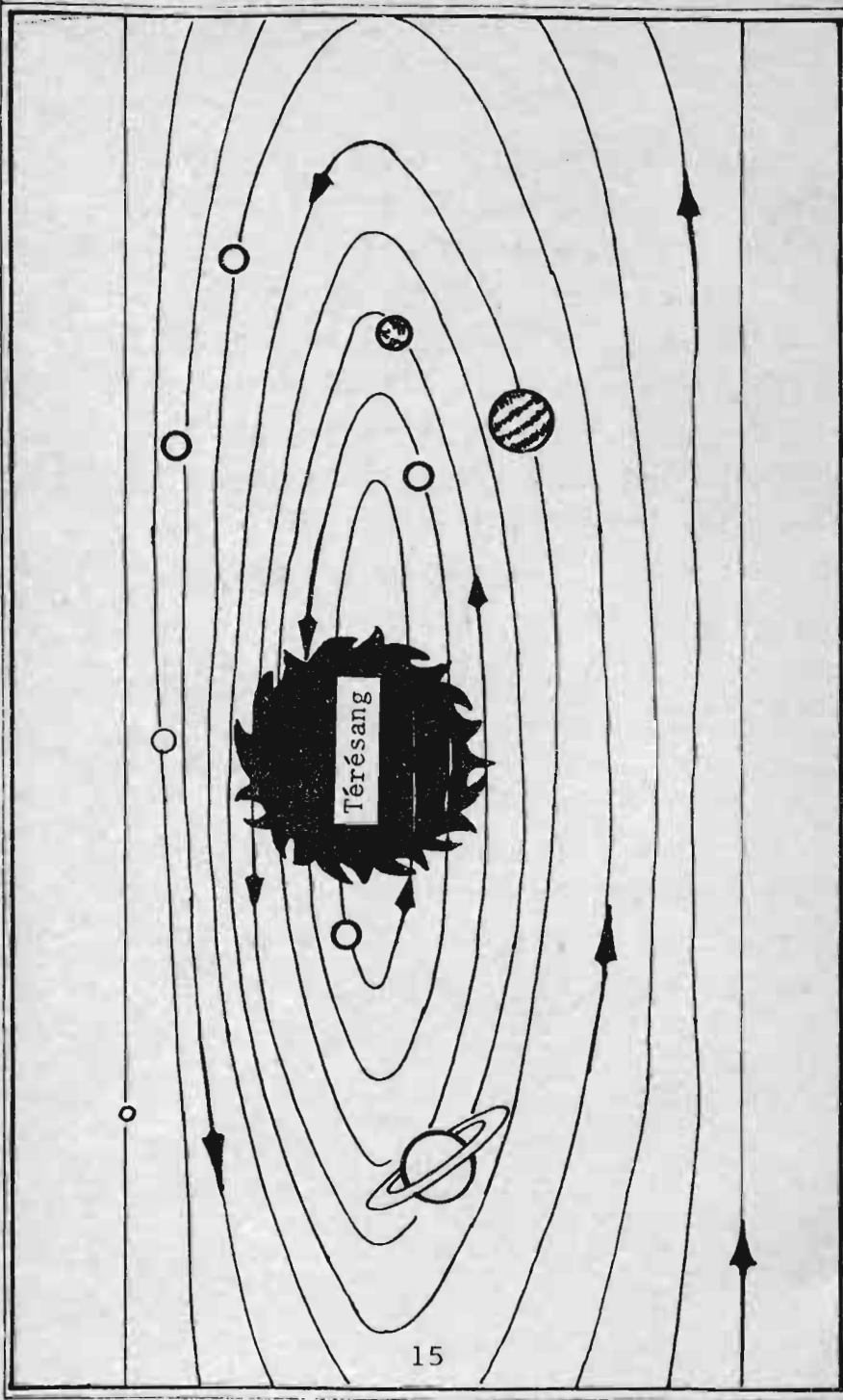

I térésang kélungonone métiwér loo bé bulawe. Endob i térésang kélungonone mas kloh na bé duniyae. I térésang kélungonone magéw liwété noy duniyae. I kéliwét ne bé duniyae 28 gétérésangan taloo no ségétérésang kélungonon.

I funay térésang kélungonone réméndaw non maak féngalungon. I térésange réméndaw dob térésang kélungonone. Atin i anlung i réndaw i térésange gétaus dob duniyae.

I térésang kélungonone toow fo tikar. Enda i wayég brab réfuruh diyo. Been i nan i funa nuwe énda i méuyag taloo no témunoh éntingayén diyo.'

I de Merikano do étéw ménféuwit ro do étéw mangéy dob térésang kélungonone. Ménda ro "rocket-ship", atin ménséfule ro so magad.

Wén i do siyow timan 'planeta'
lémiwét bé térésange. I sébane bero,
beén i duniyae gono tom bati, i dawét
ne 'Earth'.

I toowe fo kloh bero been i
fédawéténe 'Mercury' dob Inglese. Been
soy toowe fo gédét dob térésange.

I toowe fo dakél bero, been i
fédawéténe 'Jupiter' dob Inglese.
Séngibu gule dakél ne bé duniyae
gono tom bati.

Enda i méuyag taloo no témunoh do
étingayén dob de dumo do 'planeta'
saliyu bé duniyae gono tom bati.